

Nederlands
Jeugdinstituut

Kinderwerk anno 2021

Doel, inhoud en betekenis onderzocht

Februari 2021 | Mike Loef

Met medewerking van

Voorwoord door Sociaal Werk Nederland

Kinderwerk onmisbaar in de sociale basis

Corona en thuisonderwijs drukten ons met de neus op het feit dat er wel heel veel kinderen opgroeien zonder eigen bed, kamer, internet of iPad. De documentaireserie 'Klassen', maakte voelbaar hoe zeer de plek waar je wieg staat je kans op een succesvolle maatschappelijke carrière bepaalt. U en ik kunnen dat zelf niet allemaal oplossen. Maar we kunnen wel helpen om het geluk een duwtje te geven. Goede kinderwerkers zijn een onmisbare schakel in de sociale basis rond opgroeien.

Het verhaal over kinderwerk en de kinderwerkers in Nederland laat zien dat één kinderwerker als rolmodel en vertrouwd persoon voor een kind het verschil kan maken. Door er 'altijd te zijn op cruciale momenten' bijvoorbeeld toen een vader overleed. Door regels en burgerschap bij te brengen en spelenderwijs verantwoordelijkheid aan te leren. Door met ouders of leerkrachten in gesprek te gaan of door te signaleren of verwijzen naar gespecialiseerde hulp. Door in de buurt sportactiviteiten te organiseren. Door ruimte te bieden om te spelen opdat kinderen spelenderwijs leren, ervaringen kunnen verwerken en even in een andere wereld kunnen zijn.

'In een wijk waar veel overlast was, maakten de wijkagent en ik een lijstje van kinderen die zorgelijk gedrag vertoonden. Het ging om 50 kinderen, waarvan ik er 48 kende. Daarvan hadden er 15 echt hulp nodig om overlast van een volgende generatie jongeren te voorkomen. We nodigden hun ouders uit om met ons te bespreken hoe we die kinderen het best konden helpen.' Shailesh Ramnath, kinderwerker bij Voor Welzijn in Den Haag.

Die laagdrempelige aandacht is voor een kind van levensbelang en bespaart de samenleving op de lange termijn heel veel (jeugd)zorgkosten. Of het nou gaat om voorkomen van zorgkosten op de lange termijn of ondermijning aanpakken; om 'leefbaarheid en veiligheid' of 'alle kansen voor elk kind': het start allemaal thuis en in dat stukje buurt-school-gezin.

Van gemeenten mag anno 2021 een intelligente visie verwacht worden op een 'solide sociale basis voor opgroeien'. Dat vraagt hele concrete investering. In locaties en goed opgeleide vakkundige kinderwerkers, die daar een veilige omgeving voor de kinderen creëren. Kinderwerkers zijn de schakel voor vroegsignalering in buurten en de pedagogische en sociale schakel tussen school en gezin en met jeugdzorg en politie.

De wijkaanpak biedt de kans om dit nu goed vorm te geven. Aan beleidsmakers én kinderwerkers de schone taak om hiermee aan de slag te gaan.

Eric van der Burg, voorzitter Sociaal Werk Nederland

Inhoud

Voorwoord door Sociaal Werk Nederland	2
Inleiding - De kracht van kinderwerk	4
1 Functietitel en organisatietype	6
2 De werkzaamheden van kinderwerkers	7
Praktijkvoorbeeld: De veelzijdigheid van het kinderwerk	8
3 Samenwerkingspartners	9
Praktijkvoorbeeld: De samenwerking tussen wijkteam en kinderwerk	10
4 Doelstellingen	11
Praktijkvoorbeeld: Kookactiviteit als middel voor contact, voorlichting en het ontwikkelen van een gezonde leefstijl	12
5 Waarde in beeld brengen.....	13
Praktijkvoorbeeld: De positionering van kinderwerk	14
6 Corona	15
Praktijkvoorbeeld: De kinderen een stem geven in coronatijd	15
Praktijkvoorbeeld: Een huttdorp in achttien dagen organiseren	16
7 Conclusies en aanbevelingen	17
Aanbevelingen voor beleidsmakers en bestuurders:	18
Aanbevelingen voor kinderwerkers:	19
Referenties	20

Inleiding - De kracht van kinderwerk

De afgelopen jaren is er als gevolg van de stijgende kosten van de jeugdzorg en de invoering van de Jeugdwet in 2015 meer aandacht gekomen voor preventie, het vergroten van de eigen kracht van kinderen en jongeren, hun ouders en de sociale omgeving, en het versterken van de pedagogische basis. Een van de voorzieningen die binnen de pedagogische basis een belangrijke rol vervult, is het kinderwerk. Het kinderwerk biedt laagdrempelige ondersteuning aan kinderen en ouders, signaleert vroegtijdig en werkt veelvuldig samen met partners als scholen, de jeugdhulpverlening, vrijetijdsvoorzieningen en andere voorzieningen binnen en buiten de pedagogische basis¹.

Wat is kinderwerk?

De definitie van kinderwerk die we aanhouden luidt:

Definitie

Kinderwerk is een voorziening in de pedagogische basisinfrastructuur. Onder kinderwerk verstaan wij het sociaal werk met kinderen tot 12 jaar dat zich richt op alle kinderen in de buurt, met extra aandacht voor kinderen in een kwetsbare situatie die meer ondersteuning kunnen gebruiken. Kinderwerkers kunnen onder diverse functienamen opereren. Zij doen dit altijd vanuit een professionele pedagogische achtergrond en werkwijze.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) en de Top 10 beschermende factoren worden vaak als onderliggend kader voor het kinderwerk gebruikt^{2,3}. De focus van het kinderwerk ligt op het begeleiden van kinderen in hun ontwikkeling naar volwassenheid, in kinderen laten meedoen in de samenleving en in het versterken van het opgroei-klimaat^{4,5}. In de begeleiding en ondersteuning van kinderen en hun omgeving zet het kinderwerk, veelal in samenwerking met verschillende partners, diverse werkzaamheden en methodieken in.

Hoeveel kinderwerkers er actief zijn in Nederland is niet bekend. Op basis van een QuickScan onder de leden van Sociaal Werk Nederland en de reacties op de vragenlijst die we onder kinderwerkers hebben verspreid schatten we dat er enkele honderden kinderwerkers actief zijn in Nederland.

¹ Met pedagogische basis bedoel we een omgeving die werkt als een samenhangend dynamisch en veerkrachtig geheel. Dit is het geheel van contact tussen mensen onderling, en tussen mensen en samenwerkende organisaties, in leefomgevingen en sociale verbanden. De pedagogische basis bestaat uit formele en informele medeopvoeders, die alert reageren en meebewegen op de behoeftes van ouders en kinderen.

² Hajer, Keesom & Neefjes (2017).

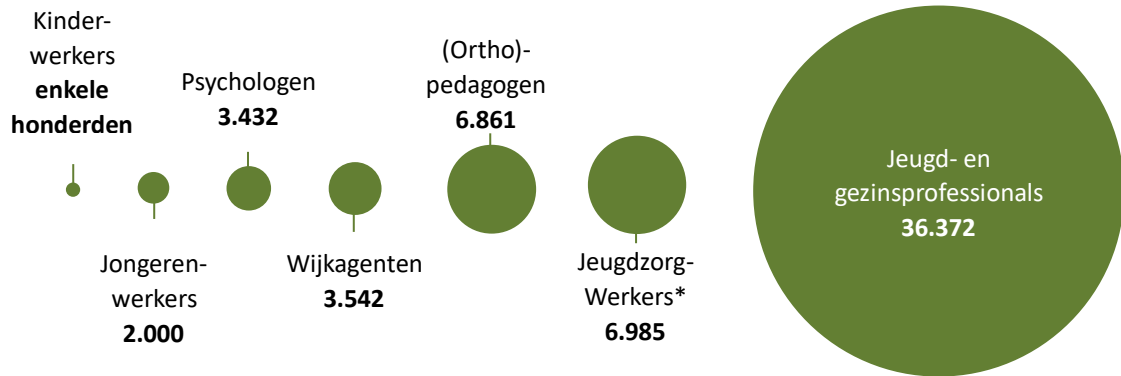
³ Ince, Van Yperen & Valkestijn. (2018).

⁴ De Groot, Hajer & Neefjes (2012).

⁵ Hajer, Sociaal Werk Nederland & Verdiwel (2021)

Ter vergelijking geeft figuur 1 een overzicht van het aantal politieagenten en geregistreerde SKJ-professionals in gerelateerde beroepsgroepen⁶⁷.

Figuur 1. Geschat aantal professionals gerelateerde beroepen

* De registratie als jeugdzorgwerker bij SKJ is sinds 2018 gesloten. Jeugdzorgwerkers worden ondergebracht bij Jeugd- en gezinsprofessionals.

Aanleiding onderzoek kinderwerk

Het potentieel van het kinderwerk binnen de pedagogische basis wordt in veel gemeenten nog weinig benut. Daarvoor zijn diverse oorzaken te bedenken, waaronder bezuinigingen. Daarnaast ontbreekt het na de transformatie, en de verschillen in de inrichting van het lokale jeugdbeleid, aan een duidelijk en eenduidig beeld over de werkzaamheden die kinderwerkers uitvoeren. En de doelstellingen die ze daarmee nastreven. Dit heeft tot gevolg dat de waarde die het kinderwerk daarmee heeft binnen de pedagogische basis niet altijd bekend is. Daarnaast wordt nog regelmatig geconstateerd dat het kinderwerk het imago heeft dat het enkel draait om het organiseren van leuke activiteiten⁴.

Reden genoeg om de rol en positie van het kinderwerk anno 2021 te onderzoeken. En de mogelijkheden te verkennen voor het beter benutten van de kracht van het kinderwerk.

Dit onderzoek is gebaseerd op ervaringsverhalen van kinderwerkers en de uitkomsten van een vragenlijst die 228 kinderwerkers uit 82 gemeenten hebben ingevuld.

⁶ Stichting Kwaliteitsregister Jeugd (2019)

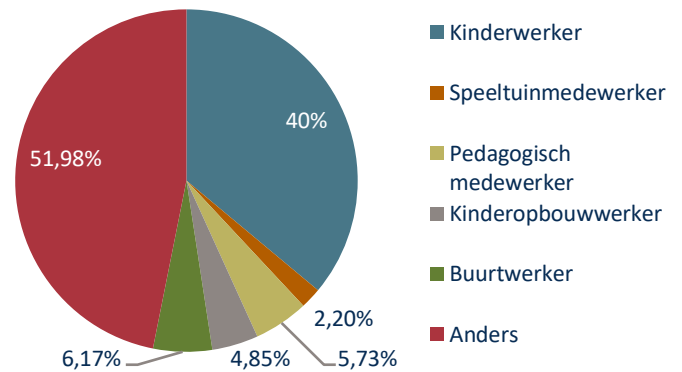
⁷ Politie (2019)

1 Functietitel en organisatietype

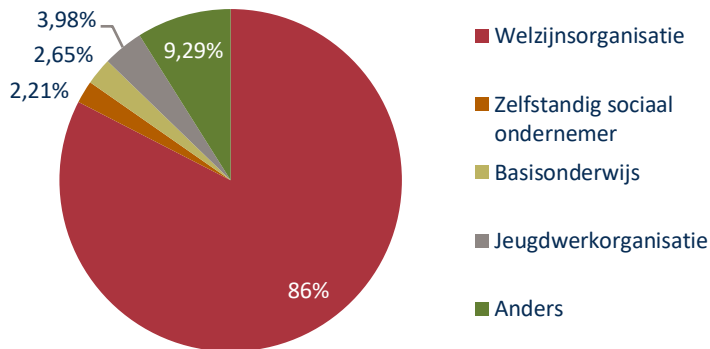
Kinderwerkers zijn professionals binnen de pedagogische basis. Net als het jongerenwerk wordt het kinderwerk over het algemeen uitgevoerd onder diverse benamingen die per gemeente of organisatie kunnen verschillen.

Van de kinderwerkers die de vragenlijst hebben ingevuld geeft 40 procent aan dat de functietitel waaronder zij het kinderwerk uitvoeren, ook daadwerkelijk 'kinderwerker' is.⁸ De functietitels die onder de categorie 'anders' het meest genoemd werden, zijn jongerenwerker (9,2 procent) en sociaal werker (5,3 procent). Verder geven veel respondenten aan dat ze hun werkzaamheden uitvoeren vanuit meerdere functies, zoals kinderwerker én pedagogisch medewerker.

Functietitel

Organisatietype

In tegenstelling tot de uiteenlopende functietitels waaronder kinderwerkers actief zijn, zien we een eenduidiger beeld van het organisatietype waarin ze actief zijn.

In totaal is meer dan 85 procent van de kinderwerkers die de vragenlijst hebben ingevuld actief bij een welzijnsorganisatie.⁹ Ongeveer 4 procent is werkzaam bij een jeugdwerkorganisatie.

Daarnaast werkt ongeveer 2,5 procent van de respondenten als zelfstandig sociaal ondernemer. Deze groep is even groot als het aantal kinderwerkers dat in dienst is bij het basisonderwijs, de brede school of een integraal kindcentrum.

⁸ Bij functietitel was het mogelijk om meerdere antwoorden te selecteren. Hierdoor wijkt het totaal percentage af van 100%.

⁹ Bij organisatietype was het mogelijk om meerdere antwoorden te selecteren. Hierdoor wijkt het totaal percentage af van 100%.

2 De werkzaamheden van kinderwerkers

Kinderwerkers zijn onder verschillende functienamen actief. Daarnaast voeren ze veel verschillende werkzaamheden uit. Eerder onderzoek bood al inzicht in de ontwikkelingen en trends binnen de werkzaamheden van het kinderwerk. Zoals de verschuiving van aanbodgericht naar vraaggericht kinderwerk en de ontwikkeling van het kinderwerk als belangrijke samenwerkingspartner voor bijvoorbeeld de jeugdzorg. Maar ook de groeiende nadruk op wijkgericht en outreachend werken⁴. Daarnaast wordt geconstateerd dat het kinderwerk nog regelmatig het imago heeft dat het enkel draait om het organiseren van leuke activiteiten. Activiteiten dienen in de praktijk echter meerdere doelen. Zo worden ze bijvoorbeeld ingezet als middel om te werken aan talentontwikkeling, het bevorderen van competenties en vroegtijdig te signaleren.

Welke werkzaamheden voer jij uit als kinderwerker?

De trends en ontwikkelingen die in eerder onderzoek werden beschreven zijn ook in de resultaten van dit onderzoek duidelijk te herkennen. Het organiseren van diverse activiteiten is zoals gezegd een belangrijk onderdeel van het kinderwerk. Zo behoort het organiseren van activiteiten in de wijk voor ongeveer twee derde van de kinderwerkers tot hun werkzaamheden en organiseert iets minder dan de helft (46 procent) van de kinderwerkers activiteiten op scholen en in de kinderopvang. Het organiseren van participatietrajecten en kinderraden behoort voor minder kinderwerkers tot de werkzaamheden (20 procent).

Daarentegen geeft bijna de helft van de kinderwerkers (47 procent) aan dat ze kinderen ondersteunen wanneer zij zelf activiteiten willen organiseren. Het organiseren van activiteiten is echter niet alles wat kinderwerkers doen. Het bieden van ondersteuning en begeleiding aan kinderen (50 procent) en het ondersteunen van ouders bij de opvoeding (51 procent) behoort voor de meeste kinderwerkers ook tot hun werkzaamheden. Meer dan 40 procent van de kinderwerkers geeft daarnaast voorlichting aan kinderen en ongeveer 37 procent werkt ambulant¹⁰.

¹⁰ Ambulant = De definitie van ambulant leiden we af van de beschrijving ambulant jongerenwerk (Metz, 2011). Namelijk dat er sprake is van het opzoeken van kinderen op de plekken waar zij hun vrije tijd doorbrengen.

Praktijkvoorbeeld: De veelzijdigheid van het kinderwerk

Als teamleider Kinderwerk is Els Spraakman werkzaam bij De Schoor in Almere. Ook de kinderwerkers van De Schoor werken intensief samen met partners in de wijk, waaronder de lokale (brede) basisscholen, wijkteams en jeugdhulpverlening. Spraakman: “De kinderopbouwwerkers uit ons team zijn actief op twaalf van de dertien brede basisscholen in Almere en in de wijken. We zijn goed op de hoogte van de ontwikkelingen in de wijk, binnen de scholen en hebben een groot netwerk. Onze samenwerkingspartners weten ons gelukkig goed te vinden. We hebben bijvoorbeeld goede contacten met de jeugdhulpverlening. Deze samenwerking bestaat niet enkel uit signaleren en waar nodig het doorverwijzen van kinderen naar de jeugdhulpverlening. Het gebeurt namelijk ook regelmatig dat de jeugdhulpverleners kinderen naar ons doorverwijzen. We kijken in iedere situatie wat er het beste past bij het kind, want dat is waar we het uiteindelijk allemaal voor doen.”

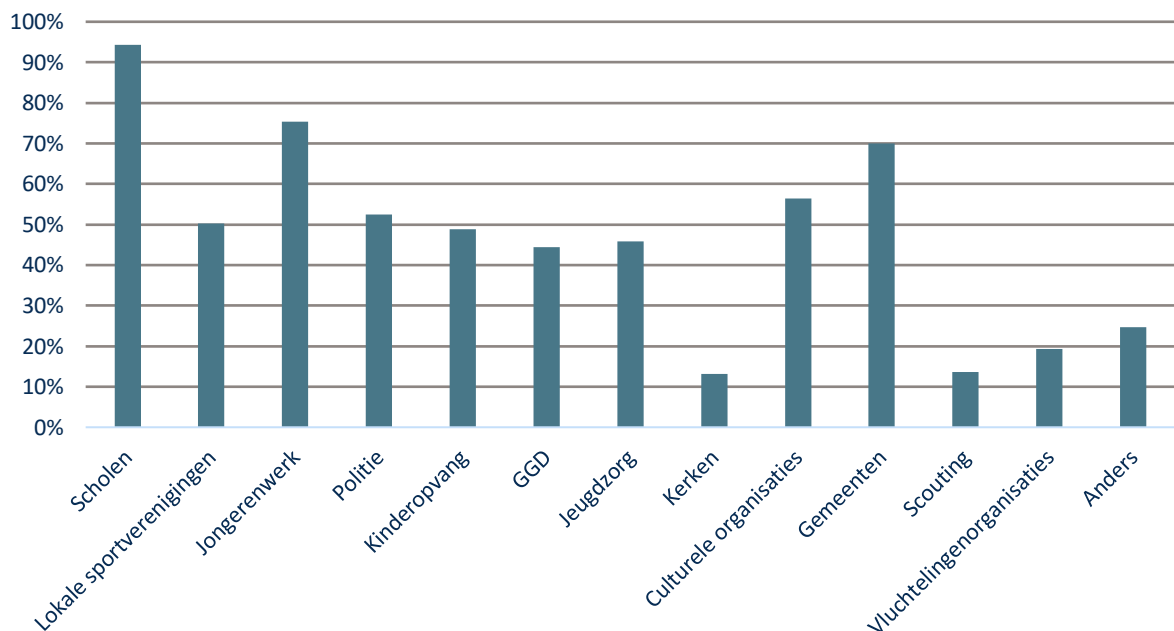
Hoewel het kinderwerk in Almere erg gewaardeerd wordt, moet Spraakman toch nog vaak uitleggen wat het precies inhoudt: “Soms hebben mensen nog het beeld van het kinderwerk als ‘leuke knutselclub’. Wanneer ik dan vertel over wat onze kinderwerkers allemaal doen, hoe we werken aan preventie en dat een activiteit een middel is om andere doelen te bereiken, wordt daar nog regelmatig verbaasd op gereageerd. Zo zijn we, zoals eerder aangegeven, onder andere actief in de wijk, in de speeltuin, op de Jeugdlanden (kinder-bouwwerkplaatsen), werken we binnen twaalf van de dertien brede scholen in Almere, organiseren we sport- en spelactiviteiten met de Droomspeelbus op plekken waar geen speelmogelijkheden zijn, op schoolpleinen en in sporthallen, begeleiden en ondersteunen we kinderen en hun ouders en bieden we dagarrangementen aan voor kinderen die door verschillende redenen geen gebruik (kunnen) maken van een BSO.”

Het dagarrangement is een werkvorm waarin de unieke positie en rol van het kinderwerk duidelijk naar voren komt. “Op verschillende plekken in de stad hebben we locaties waar kinderen na schooltijd kunnen komen. Dit kan allerlei redenen hebben. Bijvoorbeeld het gebrek aan financiële mogelijkheden van ouders, problemen in de thuissituatie, letterlijk en figuurlijk geen plek en ruimte hebben om huiswerk te maken. Of omdat kinderen extra ondersteuning in de ontwikkeling nodig hebben en daarom beter in kleinere groepen terecht kunnen. De behoefte hieraan is groot; per dag bedienen wij gemiddeld 150 kinderen en op alle locaties is er een wachtlijst. Wanneer een kind wordt aangemeld voor een dagarrangement wordt er samen met de ouders ook gekeken aan welke doelen we kunnen werken, bijvoorbeeld wanneer het kind snel boos wordt of juist erg verlegen is. En uiteraard in een vertrouwde en veilige omgeving. We doen dit in eerste instantie voor de kinderen, maar ondersteunen en ontzorgen hiermee ook de ouders. Wij geven de kinderen handvatten om de cirkel van overerving te doorbreken, zodat zij opgroeien tot zelfstandige en zelfredzame volwassenen.” De locaties vormen door het laagdrempelige karakter een toegankelijke voorziening in de wijk, die ook door andere professionals gezien wordt. “De opvoedadviseur zit normaal gesproken in het gezondheidscentrum, maar houdt vanwege de laagdrempeligheid ook een spreekuur op een van onze locaties.”

3 Samenwerkingspartners

Kinderwerkers werken niet alleen veel samen met kinderen en hun ouders. Ons onderzoek laat zien dat kinderwerkers met veel verschillende partners binnen de pedagogische basis samenwerken. De belangrijkste samenwerkingspartner is de basisschool. Meer dan 90 procent van de deelnemers geeft aan samen te werken met basisscholen. Ook andere voorzieningen in de pedagogische basis zijn belangrijke samenwerkingspartners. Zo werkt 52 procent van de kinderwerkers samen met het jongerenwerk en worden ook de kinderopvang (49 procent), lokale sportverenigingen (50 procent) en culturele organisaties (56 procent) veel genoemd. Het percentage dat samenwerkt met de scouting ligt iets lager, namelijk op 14 procent.

Met welke partners werk je als kinderwerker samen?

De samenwerking van kinderwerkers blijft echter niet beperkt tot andere voorzieningen in de pedagogische basis. Meer dan de helft van de kinderwerkers geeft aan dat ze samenwerken met de politie. Verder worden ook de GGD (44 procent), jeugdzorg (46 procent) en vluchtelingenorganisaties (19 procent) als samenwerkingspartners genoemd. In de categorie 'anders' werden veel verschillende samenwerkingspartners genoemd, bijvoorbeeld vrijwilligers uit de wijk, ouderenorganisaties en de bibliotheek.

Praktijkvoorbeeld: De samenwerking tussen wijkteam en kinderwerk

Kinderwerkers werken met veel verschillende partners samen. Saskia Nout, jeugdwerker bij Stichting Rijnstad in Arnhem, herkent het belang van samenwerking met partners. Zij werkt als jeugdwerker veel samen met het sociaal wijkteam. Nout: “We weten elkaar steeds beter te vinden. We zitten in hetzelfde gebouw waardoor er al korte lijntjes zijn.” Het proactief benaderen van partners is volgens Nout echter ook belangrijk: “Vorig jaar heb ik bij hen een presentatie gegeven over wat wij als jeugdwerkers allemaal doen en waarvoor het sociaal wijkteam jeugdigen naar ons kunnen doorverwijzen.”

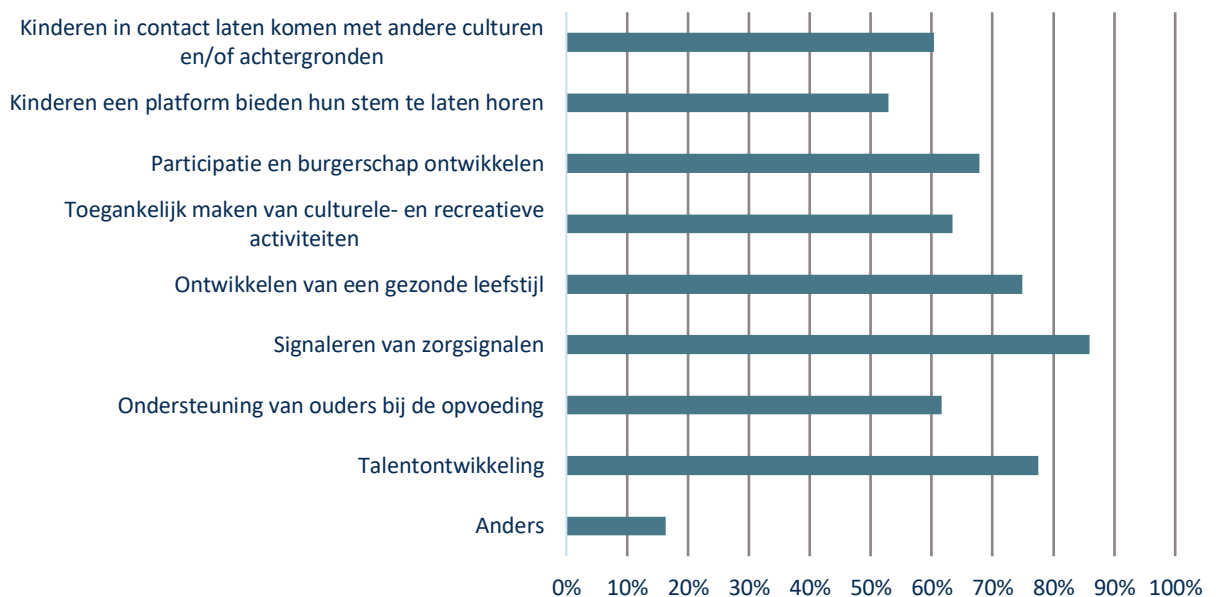
Deze proactieve benadering is niet zonder resultaat. Nout: “We werken steeds meer samen, bijvoorbeeld als het gaat om onderling advies uitwisselen, maar ook bij het zoeken van een vorm van vrijetijdsbesteding om ouders te ontlasten in de opvoeding of het ondersteunen van een kind waarvan de ouder recent is overleden. Daarnaast kunnen we soms ook ondersteuning bieden bij kinderen die op de wachtlijst staan voor jeugdzorg. We zijn natuurlijk geen jeugdzorgmedewerkers, maar kijken wel altijd wat we wél kunnen bieden. Op die manier kunnen we de kinderen structuur bieden en ouders ondersteunen. Ook nemen veel kinderen aan onze activiteiten deel doordat de wijkcoaches onze programma’s aan ouders geven. Tegelijkertijd kan ik ook met vragen aankloppen bij het wijkteam om te vragen hoe ik met specifieke situaties om kan gaan.”

Een belangrijke kracht van het kinderwerkers is het laagdrempelige karakter. Nout: “We zijn enorm laagdrempelig, zowel voor kinderen, ouders als hulpverleners. Ieder kind is welkom bij onze activiteiten die vaak gratis en dichtbij zijn. We zijn daarnaast geen politie of hulpverlener, waardoor we merken dat ouders ons minder als ‘bedreiging’ zien.”

4 Doelstellingen

De diversiteit op het gebied van werkzaamheden en samenwerkingspartners is ook terug te zien in de verschillende doelstellingen die de kinderwerkers met hun werkzaamheden nastreven. Deze diversiteit in doelstellingen is zowel te zien in het aantal als in de verschillende thematieken. Zo worden er niet alleen diverse doelstellingen in het kader van ontwikkeling nagestreefd, maar is er ook veel aandacht voor doelstellingen op het gebied van inclusie, een gezonde leefstijl, ondersteuning en signalering.

Welke doelstellingen streef jij als kinderwerker na?

De doelstelling die het meest wordt nagestreefd is het signaleren van zorgelijke ontwikkelingen en problemen. Bijna 86 procent van de kinderwerkers geeft aan dat zij dit als doel van hun werkzaamheden zien. Ook het ontwikkelen van een gezonde leefstijl en talentontwikkeling wordt door respectievelijk 75 procent en 78 procent van de kinderwerkers als doelstelling beschouwd.. Het ondersteunen van ouders wordt door bijna tweederde van de kinderwerkers genoemd als doelstelling.

Op het gebied van participatie en inclusie worden meerdere doelstellingen nagestreefd. Zo wil 68 procent van de kinderwerkers participatie en burgerschap ontwikkelen, wil 63 procent via het kinderwerk culturele- en recreatieve activiteiten toegankelijk maken en wil 53 procent kinderen een platform bieden om hun stem te laten horen. Kinderen in contact laten komen met andere culturen blijkt ook voor veel kinderwerkers (60 procent) een doelstelling te zijn.

Praktijkvoorbeeld: Kookactiviteit als middel voor contact, voorlichting en het ontwikkelen van een gezonde leefstijl

Alie Klompmaker is als sociaal werker actief bij KEaRN, een zelfstandige welzijnsorganisatie in de provincie Friesland. Toen duidelijk werd dat fysieke bijeenkomsten niet meer mogelijk waren door de coronapandemie heeft ze vooral online activiteiten georganiseerd, zoals het KookLab. Klompmaker: “We zijn gestart met het organiseren van een online kookactiviteit. Enerzijds als leuke activiteit, maar ook om in contact te blijven met de doelgroep en voorlichting te kunnen geven. Zelf maakten we pakketjes met ingrediënten voor een gezonde maaltijd en leverden deze bij de kinderen en hun ouders thuis af.”

In mei 2020 zijn er verschillende KookLabs georganiseerd, met gemiddeld tien tot vijftien deelnemers. “Dit gaf ons ook de kans om (op een veilige afstand) een praatje te maken met de ouders en het ‘verhaal achter de voordeur’ te horen. Vervolgens kwamen we online in groepjes van kinderen en ouders samen om de maaltijden te bereiden. Stap voor stap werd het recept doorgenomen en er werd ook live mee gekookt. Zo konden de kinderen (mee) kijken en tegelijkertijd (zelf) koken. We kookten met groenten en fruit van het seizoen en er was vaak wel wat extra, zodat het hele gezin er na afloop van kon eten.”

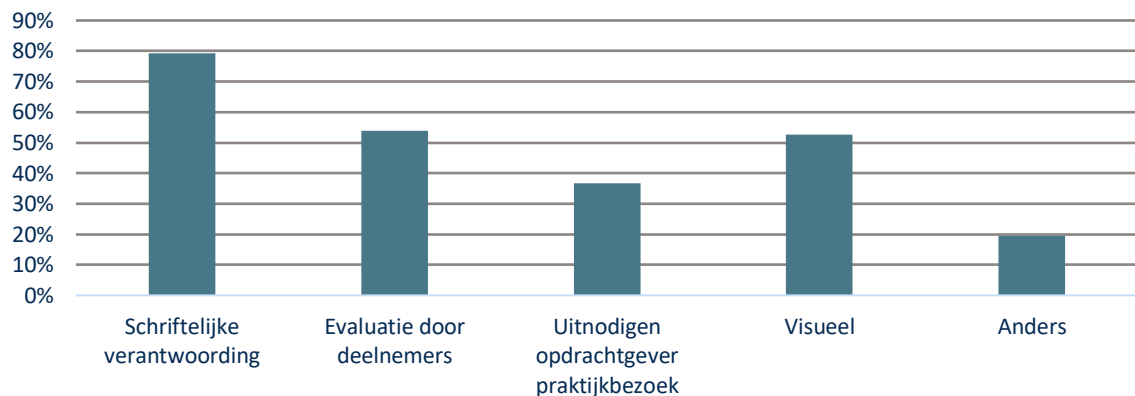
Niet alleen de kinderen waren erg enthousiast over de KookLab. Klompmaker: “Ik kreeg ook veel berichtjes van ouders die zeiden hoe leuk ze het vonden om dit samen met hun kind te doen. Ik werd zelfs een keer op straat herkend toen een kind zei “dat is die vrouw van de online kookworkshop”. Veel ouders herkenden dat de kookworkshop meer was dan alleen een leuke activiteit: “Op deze manier zagen ze hun kinderen op een andere manier. Ze waren geconcentreerd aan de slag in de keuken, druk bezig met het recept te lezen, groente te snijden en te proeven. Allemaal dingen die ze anders niet zo snel deden. Op deze manier was er aandacht voor gezonde voeding en leerden de kinderen koken zonder pakjes, maar met vers fruit, kruiden en de groenten van het seizoen.”

5 Waarde in beeld brengen

Kinderwerkers voeren diverse werkzaamheden uit en streven ook meerdere doelstellingen na. Maar op welke manier brengen zij deze waarde in beeld voor hun opdrachtgevers, zoals de gemeente, fondsen en landelijke stimuleringsprojecten? Uit de antwoorden op deze vraag blijkt dat de meeste kinderwerkers, bijna 80 procent, dit doet via schriftelijke verantwoording op basis van vooraf bepaalde resultaatafspraken.

Ongeveer de helft van de kinderwerkers legt de waarde van hun werkzaamheden vast door de deelnemers om een evaluatie te vragen (54 procent) of door een visuele weergave van hun werk te maken, bijvoorbeeld een vlog of een fotoverslag (53 procent). De opdrachtgever uitnodigen voor een praktijkbezoek wordt relatief het minste gedaan; dit doet bijna 37 procent.

In beeld brengen van toegevoegde waarde

Praktijkvoorbeeld: De positionering van kinderwerk

Loes Groot Lipman is senior kinderwerker bij Raster Welzijn in Deventer. De afgelopen jaren heeft Raster hard gewerkt om de positie van het kinderwerk in die stad verder te verstevigen. Groot Lipman: “We hebben veel gedaan om duidelijk te maken wat het kinderwerk inhoudt en om te laten zien dat we veel meer doen dan ‘alleen’ het organiseren van activiteiten. We hebben veel gesprekken gevoerd met de beleidsmakers bij de gemeente en partners in de wijk, zoals de wijkmanagers en basisscholen.” Het continu terugkoppelen en laten zien wat de kinderwerkers doen heeft zijn vruchten afgeworpen: “De gemeente en partners in de wijk zijn op de hoogte van wat we allemaal doen. Daarbij merken we dat het helpt om dit niet alleen schriftelijk te doen, maar het ook in beeld te brengen. Zo nodigen we beleidsmedewerkers en samenwerkingspartners bijvoorbeeld regelmatig uit bij activiteiten en laten we zien wat we doen in filmpjes of foto’s.”

Volgens Groot Lipman is het belangrijk dat het imago van het kinderwerk als ‘activiteitenclub’ verandert: “Naast het organiseren van activiteiten bieden we bijvoorbeeld niet alleen laagdrempelige ondersteuning aan kinderen, maar ook aan ouders. Daarnaast werken we ook veel samen met de partners in de wijk, zoals basisscholen, speeltuinverenigingen, hulpverlening, politie en wijkmanagers. Op die manier dragen we op verschillende manieren bij aan het opgroei-klimaat waar kinderen in opgroeien.” Groot Lipman benadrukt dat dit ook iets vraagt van de vaardigheden van de kinderwerker: “Om kinderen en ouders te bereiken en goed te kunnen ondersteunen is het aan kunnen sluiten bij hun belevingswereld een randvoorwaarde voor iedere kinderwerker. Je moet weten wat er speelt, zonder oordeel kunnen communiceren en het DNA van de wijk kennen. Alleen dan kan je als kinderwerker jouw werk optimaal uitvoeren.”

Als gevolg van de coronapandemie is volgens Groot Lipman het belang van sterk kinderwerk wederom extra benadrukt: “De coronapandemie heeft logischerwijs een grote invloed op het leven van kinderen. De afgelopen maanden zijn we al druk bezig geweest om kinderen zo goed mogelijk te ondersteunen. We werken daarin bijvoorbeeld samen met twaalf basisscholen, onder andere door programma’s op te zetten met ideeën voor activiteiten met kinderen. Daarnaast zijn we druk bezig met het inventariseren van de mogelijkheden voor de winter om de kinderen en hun omgeving te kunnen ondersteunen tijdens de donkere, koude dagen.”

6 Corona

Het coronavirus heeft een grote invloed op het leven van kinderen. Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat kinderen leerachterstanden opbouwden¹¹ en soms tot 75 procent minder bewegen¹². Daarnaast rapporteert de Kindertelefoon een stijging in het aantal gesprekken met kinderen over emotionele problemen, zoals eenzaamheid en depressie¹³ en is de verwachting dat de ongelijkheid tussen kinderen toeneemt doordat vooral kwetsbare groepen de negatieve gevolgen van het coronavirus ervaren¹⁴. Veel kinderwerkers geven in het onderzoek dan ook aan zich zorgen te maken over de gevolgen voor kinderen, onder andere doordat ze minder sociale contacten hebben en uit beeld dreigen te verdwijnen wanneer scholen en andere voorzieningen gesloten zijn.

Praktijkvoorbeeld: De kinderen een stem geven in coronatijd

Maartje Konings is kinderwerker bij R-Newt Kids, de kinderwerk-tak van ContourdeTwern in Tilburg en omgeving. Zij herkent de ervaringen van kinderwerkers gedurende de corona-pandemie. Ook de kinderwerkers van R-Newt Kids moesten hun werkzaamheden aanpassen om de kinderen en ouders toch te kunnen blijven ondersteunen. Konings: “We hebben telkens gezocht naar een manier om in contact te blijven en kinderen en ouders te kunnen blijven ondersteunen. Daarom zijn we natuurlijk veel online gaan doen, maar ook op straat actief gebleven.”

Daarnaast vindt Konings het belangrijk dat kinderen de mogelijkheid hebben om hun ervaringen met de gevolgen van het coronavirus te delen en daarmee de mogelijkheid krijgen om te participeren. Recent heeft R-Newt Kids daarom deelgenomen aan een van de bijeenkomsten tijdens de Kinderrechtendag 2020, een initiatief van diverse partijen waaronder studenten van de opleiding pedagogiek en Lector Maïke Kooijmans van Fontys Hogeschool, gemeente Tilburg, Innovatienetwerk Jeugd en Samen met de Jeugd. Tijdens deze bijeenkomsten hebben kinderen veel gesproken en gedebatteerd over hun ervaringen met de gevolgen van het coronavirus en hoe die hun leven beïnvloeden. “We vinden het belangrijk dat kinderen kunnen participeren en hun stem kunnen laten horen. Het is dan ook heel mooi dat wethouder Marcelle Hendrickx aansloot bij de bijeenkomst waar wij aanwezig waren en de informatie en ideeën van de kinderen in ontvangst nam”. De kinderwerkers van R-Newt Kids vonden het een mooi en waardevol evenement en ook de kinderen zelf waren erg positief. Een van de kinderen zei hierover het volgende: “De opdrachten waren heel leuk, ik vond het leuk om mijn idee te delen met de groep!”

Konings is blij dat het kinderwerk wordt gezien als een waardevolle samenwerkingspartner: “Als kinderwerkers kunnen we bij evenementen als de Kinderrechtendag 2020 namelijk een belangrijke rol spelen doordat we de taal van de kinderen spreken, weten wat er bij hen speelt en daardoor ook wat er wel of niet werkt qua werkvormen. Daarnaast hebben we natuurlijk een groot netwerk van kinderen, waaronder ook kinderen die normaal misschien minder makkelijk bereikt worden. Al met al waren we dus erg blij dat we als partner werden benaderd om deel te nemen aan de Kinderrechtentour.”

¹¹ Engzell, Frey & Verhagen (2020).

¹² Maastricht UMC+ (2020).

¹³ De Kindertelefoon (2021).

¹⁴ Iresearch (2020).

Kinderwerkers hebben in de eerste maanden van de coronapandemie hard gewerkt aan het beperken van de negatieve impact op de ontwikkeling van kinderen door te zoeken naar manieren om in contact te blijven met kinderen en hun ouders. Dit vroeg veel flexibiliteit van de kinderwerkers, ook omdat ze door verschillende regionale maatregelen vaak andere (on)mogelijkheden hadden voor het uitvoeren van hun werk. Uiteindelijk werkten daardoor in sommige regio's kinderwerkers bijvoorbeeld juist meer ambulante en organiseerden ze meer buitenactiviteiten, terwijl dit in andere regio's door de maatregelen niet mogelijk was en er volledig online moest worden gewerkt.

Praktijkvoorbeeld: Een huttdorp in achttien dagen organiseren

Stichting Kinderspel is al sinds 2000 actief met de gedachte dat alle kinderen recht hebben op spel en ontspanning en dat ieder kind dezelfde kansen verdient. Dit jaar bestaat de non-profit organisatie twintig jaar en is zij inmiddels actief in Schiedam, Rotterdam, Gouda en Amsterdam. Naast diverse andere activiteiten heeft Stichting Kinderspel de afgelopen jaren tientallen zomerkampen en huttdorpen georganiseerd. Ook afgelopen jaar is er in Gouda Oost-Goverwelle en Rotterdam Kralingen weer een huttdorp georganiseerd tijdens de zomervakantie.

Juist in deze periode was het volgens Leon Collignon, oprichter en projectleider van Stichting Kinderspel, erg belangrijk om iets te organiseren voor de kinderen: "Er vielen veel georganiseerde activiteiten en evenementen weg door de maatregelen en beperkingen vanwege het coronavirus. We vinden echter dat ieder kind recht heeft op spel en ontspanning. Niet alleen omdat het voor kinderen gemakkelijk en een leuke tijd is, maar ook omdat er tijdens de activiteiten gewerkt wordt aan het ontdekken en ontwikkelen van de talenten van kinderen. Op deze manier hopen we bij te dragen aan een kansrijke toekomst die ieder kind verdient."

Collignon benadrukt echter dat het organiseren van de huttdorpen dit jaar niet te vergelijken was met andere jaren: "Vanwege het coronavirus hebben we dit jaar al diverse activiteiten moeten annuleren. Hierdoor zijn er voor ons helaas veel inkomsten weggevallen. Ook bij de organisatie van de huttdorpen hebben we tot het laatste moment moeten afwachten of het door kon gaan. Waar we normaal meerdere maanden hebben voor de voorbereidingen, waarin bijvoorbeeld projectplannen worden goedgekeurd en we de financiering kunnen rondkrijgen, hadden we dit jaar uiteindelijk in Gouda zelfs maar achttien dagen de tijd om het project klaar te maken voor uitvoering! Ondanks een fijne samenwerking met de gemeente was het echt een enorme klus in zo'n korte tijd.

Uiteindelijk is het gelukt om in Gouda 120 kinderen te laten deelnemen en in Rotterdam 90. In Gouda hebben we de 120 kinderen ingedeeld in verschillende tijdblokken en clusters om hen toch een zo volwaardig mogelijke vakantie week kunnen laten beleven. Ondanks dat er met een maximum van 120 kinderen dit jaar minder kinderen konden deelnemen, zijn we blij dat we voor deze groep kinderen toch een leuke en leerzame vakantie week hebben kunnen organiseren in een moeilijke periode."

7 Conclusies en aanbevelingen

Het doel van dit onderzoek was het krijgen van inzicht in de rol en positie van het kinderwerk anno 2021. De uitkomsten van de vragenlijst en de diverse ervaringsverhalen laten zien dat het kinderwerk een waardevolle rol vervult binnen de pedagogische basis. Deze waarde reikt verder dan enkel de kinderen. Kinderwerkers ondersteunen ook ouders bij de opvoeding, zijn actief in de wijk en werken samen met een groot aantal ketenpartners. Daardoor werken kinderwerkers zowel aan het ondersteunen van de ontwikkeling van kinderen als aan het versterken van het opgroeklimaat.

Een korte samenvatting van de belangrijkste en opvallende resultaten:

- Kinderwerkers zijn veelal werkzaam bij een welzijnsorganisatie, waar ze actief zijn onder veel verschillende functiebenamingen.
- Kinderwerkers voeren veel verschillende werkzaamheden uit. Naast het organiseren van activiteiten en de ondersteuning voor kinderen is er ook veel aandacht voor de ondersteuning van ouders bij de opvoeding. Kinderwerkers zijn daarmee niet alleen voor kinderen, maar ook voor ouders een belangrijke voorziening in de pedagogische basis.
- Kinderwerkers werken samen met veel verschillende partners. Belangrijke samenwerkingspartners zijn andere voorzieningen in de pedagogische basis, zoals het onderwijs, jongerenwerk, vrijetijdsvoorzieningen en lokale verenigingen. Opvallend is echter dat er ook veel wordt samengewerkt met organisaties buiten de pedagogische basis, zoals de jeugdzorg.
- Kinderwerkers streven vaak meerdere doelen na. Daarin wordt ook de preventieve rol van het kinderwerk zichtbaar, aangezien de meest genoemde categorie het opvangen van zorgsignalen is. Daarnaast besteden ze veel aandacht aan de ontwikkeling van het kind, (onder andere via talentontwikkeling en een gezonde leefstijl) en de aansluiting van kinderen bij de samenleving en burgerschapsvorming (onder andere via participatie, het toegankelijk maken van activiteiten en het contact tussen verschillende culturen).
- Kinderwerkers maken de waarde van hun werk vooral inzichtelijk door schriftelijke rapportages op basis van resultaatafspraken met de opdrachtgever. Ongeveer de helft van de kinderwerkers gebruikt daar ook evaluaties door deelnemers en (visuele) middelen zoals foto's en filmpjes voor. Opdrachtgevers uitnodigen voor een praktijkbezoek doen ze opvallend genoeg relatief weinig.
- Kinderwerkers hebben in de eerste maanden van de coronapandemie hard gewerkt om toch in contact te blijven met kinderen en ouders, om zo de negatieve gevolgen zoveel mogelijk te beperken. Door de verschillende regionale maatregelen vroeg dit veel flexibiliteit, omdat er veel verschil tussen regio's en gemeenten bestond in de ruimte die kinderwerkers hadden om hun werkzaamheden uit te voeren.

De resultaten en ervaringsverhalen laten ook zien dat de potentiële waarde van het kinderwerk nog veel beter benut kan worden. Dit vraagt om een gezamenlijke inzet van zowel kinderwerkers als beleidsmakers en bestuurders. Daarom hebben we op basis van de resultaten van dit onderzoek en de diverse gesprekken met kinderwerkers de volgende aanbevelingen geformuleerd:

Aanbevelingen voor beleidsmakers en bestuurders:

Veranker het kinderwerk in de pedagogische infrastructuur van het sociaal domein

De uitkomsten van dit onderzoek en de ervaringsverhalen van de verschillende kinderwerkers geven zicht op de waarde van het kinderwerk voor kinderen, maar ook voor hun ouders en de wijk. Benut deze waarde door het kinderwerk als een structureel onderdeel van de pedagogische infrastructuur in het sociaal domein in te zetten en structurele samenwerking met partners zoals scholen, jongerenwerk, sport- en cultuurverenigingen, wijkteams, jeugdzorg en politie te faciliteren.

Investeer vroegtijdig in de ontwikkeling van kinderen

Het gezegde "voorkomen is beter dan genezen" is ook in de context van het kinderwerk van toepassing. Zoals uit de resultaten van dit onderzoek blijkt, werken kinderwerkers aan preventie en aan het versterken van het opgroeiklimaat. Kinderwerkers zijn in een vroeg stadium bij de ontwikkeling van kinderen betrokken. Daardoor kunnen zij tijdig inspringen wanneer een kind (of zijn omgeving) extra ondersteuning nodig heeft voor een gezonde ontwikkeling. Doordat kinderen op tijd ondersteuning krijgen, hebben zij op latere leeftijd mogelijk minder behoefte aan (dure) hulpverleningstrajecten. Mochten de kinderen op latere leeftijd toch extra ondersteuning nodig hebben, bijvoorbeeld van jongerenwerkers, dan start die bij een goede samenwerking tussen kinder- en jongerenwerk niet vanaf nul. Sterk jongerenwerk start bij sterk kinderwerk.

Blijf in gesprek met uitvoerende organisaties over de werkzaamheden en doelstellingen die worden nagestreefd

Bijna 80 procent van de kinderwerkers geeft aan de waarde van hun werkzaamheden in beeld te brengen via een schriftelijke verantwoording op basis van resultaatafspraken met de gemeente. Deze manier van verantwoording is in principe een goede basis voor de gesprekken tussen de uitvoerende organisatie en de gemeente. Het is daarbij wel essentieel dat de schriftelijke verantwoording geen administratieve formaliteit is. Voor beide partijen is het juist belangrijk om continu in gesprek te zijn over vragen als *'Wat gaat er goed? Wat kan er beter? En hoe kunnen we elkaar als uitvoerende organisatie en gemeente daarin ondersteunen en versterken?'*.

Aanbevelingen voor kinderwerkers:

Zoek naar manieren om de identiteit van het kinderwerk te versterken en de waarde van de werkzaamheden te laten zien

Een van de terugkerende opmerkingen van veel kinderwerkers die aan dit onderzoek hebben meegewerkt was dat het kinderwerk niet zichtbaar genoeg is en te weinig aandacht krijgt. Daarom is het belangrijk om als kinderwerker proactief te handelen en de mogelijkheden te benutten om je werk te laten zien aan je samenwerkingspartners en je opdrachtgever. Het uitnodigen van de opdrachtgever is één van de manieren waar nog mogelijkheden liggen. Zo blijkt uit het onderzoek dat dit door ongeveer 40% van de kinderwerkers wordt gedaan.

Ook andere waardevolle manieren, zoals filmpjes of foto's, zijn geschikt om het kinderwerk meer onder de aandacht te brengen. Op zoek naar inspiratie? Lees dan ook het ervaringsverhaal van Raster Welzijn uit Deventer op pagina 14.

Ga proactief op zoek naar samenwerking met partners in de wijk

Als kinderwerker heb je door het laagdrempelige karakter van het werk veel contact met kinderen, ouders en andere bewoners in de wijk. Hierdoor ben je niet alleen van grote waarde voor de kinderen en hun omgeving, maar ook voor andere professionals en voorzieningen in de wijk. Ook dat vraagt om een proactieve benadering want samenwerkingspartners weten jou pas te vinden als het voor hen duidelijk is wat jij doet.

Benieuwd hoe je dit doet? Kijk dan ook eens naar het voorbeeld van Stichting Rijnstad op pagina 10.

Referenties

De Groot, N., Hajer, F. & Neefjes, K. (2012). *Daar ben je goed in! De kracht van het kinder- en jongerenwerk in 11 portretten*. Maastricht, BV Jong.

De Kindertelefoon (2021, 27 januari). *Kindertelefoon voert meer gesprekken voer emotionele problemen en huiselijk geweld*. Geraadpleegd van: <https://www.kindertelefoon.nl/nieuws-tweede-lockdown>

Engzell, P., Frey, A., & Verhagen, M. D. (2020). *Learning inequality during the COVID-19 pandemic*.

Hajer, F., Keesom, J. & Neefjes, K. (2017). *10 taken van het kinderwerk*.

Hajer, F., Sociaal Werk Nederland & Verdiwel. (2021). Position paper: “*Kinderwerk: vroeg signaleren en vroeg doen*”.

Ince, D., Yperen, T. van, & Valkestijn, M. (2018). *Top tien beschermende factoren. Voor een positieve ontwikkeling van jeugdigen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Iresearch. (2020, 29 juni). *Onderzoek impact coronamaatregelen op kinderen en jongeren*.

Maastricht UMC+ (2020, 20 september). *Leefstijl van kinderen beïnvloed door coronamaatregelen*. Geraadpleegd van: <https://www.mumc.nl/actueel/nieuws/leefstijl-van-kinderen-beinvloed-door-corona-maatregelen>

Politie. (2020). *Jaarverantwoording 2019*. Geraadpleegd van: <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/nieuws/2020/00-km/jaarverantwoording-politie-2019-incl-accountantsverklaring.pdf>

Stichting Kwaliteitsregister Jeugd. (2020). *In gesprek. Jaarverslag 2019*. Geraadpleegd van: <https://skjeugd.nl/wp-content/uploads/2020/05/SKJ-jaarverslag-2019.pdf>

Het Nederlands Jeugdinstituut is een onafhankelijk en betrokken kenniscentrum dat actuele kennis over jeugd, vakmanschap en de organisatie van het jeugdveld verzamelt, verrijkt, duidt en deelt.

© 2021 Nederlands Jeugdinstituut

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

Meer informatie www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/jongerenwerk

Daar vindt u ook de contactgegevens van medewerkers waarbij u met uw vragen terecht kunt.

Auteurs: Nederlands Jeugdinstituut, Mike Loef met medewerking van Sociaal Werk Nederland, Verdiwel, BV Jong en Froukje Hajer.

Redactie: Jolanda Keesom